

Кучерявий А. О. Механізм управління самостійною роботою майбутніх юристів у діяльності деканату / А. О. Кучерявий // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки : журнал. – Луцьк, 2014. – № 1(278). – С. 128-132. (фахове видання)

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ САМОСТІЙНОЮ РОБОТОЮ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ДЕКАНАТУ

Висока затребуваність самостійної роботи характерна для підготовки юристів. Визначено поняття «механізм управління самостійною роботою студентів юридичних спеціальностей». Вказана особливість механізмів управління деканату. Зазначено причини використання механізмів та їх перелік.

Ключові слова: механізми, деканат, управління, студенти юридичних спеціальностей, самостійна робота.

Висока затребуваність самостійної роботи є характерною рисою навчального процесу в сучасній вищій школі.

Постановка наукової проблеми та її значення. Самостійна робота студентів стає все більше затребуваною в навчальному процесі вищої школи. В той же час перспективи її використання можуть бути ще розширені в разі покращення ефективності цього виду роботи студентів за рахунок, зокрема, поліпшення системи управління нею. Це стосується й підготовки майбутніх юристів, яка здійснюється як у класичних університетах, так і в спеціалізованих закладах освіти, зокрема підвідомчих Міністерству внутрішніх справ України. Проте функціональні особливості системи управління самостійною роботою студентів юридичних спеціальностей на сьогодні не є вивченими, що і обумовлює проблему нашого дослідження. Розв'язання цієї проблеми сприятиме більш ефективному управлінню навчальним процесом, зокрема в межах факультетів, де навчаються майбутні юристи, ліпшому використанню самостійної роботи в ході вивчення навчальних дисциплін та, відповідно, покращенню якості підготовки фахівців галузі права.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Визначення механізмів управління самостійною навчальною діяльністю студентів ґрунтується на поглядах різних вчених щодо сутності поняття «механізм управління», адже цей термін використовується в усіх сферах життєдіяльності суспільства та промислових галузях. Типовими серед них є такі, що підкреслюють сукупний характер елементів-складників структури механізму, зокрема методів, засобів, інструментів впливу тощо [1]. Важливою є думка вчених про те, що механізм встановлює порядок будь-якого виду діяльності, а керівний орган має передбачувати поведінку виконавців [3, с. 66-67]. Особливої значущості для нас має визначення педагогічних механізмів, які присутні в юридичній педагогіці – базовій галузі для нашого дослідження. Такими механізмами є закономірні перетворення при переході від педагогічної причини (дії, впливу) до педагогічного наслідку, від юридичної причини до педагогічного наслідку, від педагогічної причини до юридичного наслідку [6, с. 214]. Не заперечуючи достовірності такого визначення, зважатимемо, що нами вивчаються не просто педагогічні механізми, а механізми управління, тому, приймаючи за основу загальну структуру поняття, необхідно переглянути зміст причин та наслідків.

Визначення механізмів управління самостійною роботою майбутніх юристів у діяльності деканату також ґрунтується на відповідних функціональних засадах його роботи [5, с. 48-54] та типовому змісті самостійної навчальної діяльності студентів [2, с. 43-135; 4, с. 165-169].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується зазначена стаття. В статті розглядаються не визначені раніше терміни «механізм управління самостійною роботою студентів юридичних спеціальностей» та «механізм управління самостійною роботою майбутніх юристів з боку деканату», причини виникнення останніх, очікувані результати їх впровадження та орієнтовний перелік механізмів, що певною мірою розкриває зазначену проблему.

Мета і завдання статті. Метою статті є визначення сукупності механізмів управління самостійною роботою студентів юридичних спеціальностей з боку керівництва факультету, а безпосередніми завданнями – визначення причин появи механізмів, їх переліку й очікуваного результату застосування.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Узагальнюючи зазначені вище характеристики механізмів управління сформулюємо власну дефініцію з урахуванням їх місця застосування в навчальному процесі вищого закладу освіти. Механізмами управління самостійною роботою студентів юридичних спеціальностей є сукупність правил, законів і процедур при переході від управлінської або педагогічної причини до управлінського або педагогічного наслідку, що регламентують взаємодію суб'єктів педагогічного процесу різних рівнів щодо організації та реалізації самостійної навчальної діяльності майбутніх юристів. У разі розгляду управління педагогічним процесом з боку деканату відповідні механізми можна визначити як сукупність правил і заходів із забезпечення реалізації проектування та організації самостійної роботи майбутніх юристів кафедрами та навчально-організаційних умов її виконання студентами.

Визначимо перелік причин, які утворюють об'єктивні потреби використання деканатами певних механізмів. Першою причиною є висунення з боку ректорату або відомчих керівних органів вимог до змісту підготовки студентів, які містяться в освітньо-кваліфікаційних характеристиках чи інших нормативних документах. Наслідком відповідних управлінських дій деканату мають бути розроблені кафедрами навчальні та робочі навчальні програми курсів. Таким чином, одна група управлінських механізмів деканату полягатиме у встановленні переліку навчальних дисциплін, розподілі їх між кафедрами та закріпленні за ними нормативних цілей засвоєння курсів – знань і умінь. Друга група механізмів стосується організації роботи кафедр з розробки програм навчання та полягає в проведенні нарад, консультацій, виданні необхідних зразків і директивних документів, що містять різні вимоги до

виконання роботи. Третя група механізмів передбачає контроль відповідності розроблених навчальної та робочої навчальної програм нормативним вимогам та їх погодження. Відповідні механізми полягають у співставленні тематичних планів з цілями курсів, перевірки їх структурних елементів, рецензуванні програм тощо.

Друга причина, яка обумовлює управлінську активність деканату, полягає в тому, що здійснення студентами самостійної навчальної діяльності вимагає її попередньої підготовленості на змістовому, методичному та організаційному рівнях. Змістовий аспект передбачає такий результат, як наявність навчальних завдань до кожної теми, методичний – відповідних навчальних рекомендаційних матеріалів до виконання самостійної роботи, організаційний – інфраструктурних та технічних умов здійснення самостійної навчальної діяльності майбутніми юристами. Реалізація змістової підготовки вимагає застосування таких механізмів, як проведення з викладачами занять, на яких розкриваються принципи та етапи проектування самостійної роботи, видання відповідних методичних порад (ці два механізми є доцільними через відсутність педагогічної освіти в більшості викладачів юридичних курсів), встановлення термінів проектування напередодні семестрів, перевірка наявності проектів модулів самостійної роботи, їх відповідності темам та закономірностям процесу засвоєння навчального матеріалу.

Реалізація методичного аспекту підготовчого етапу організації самостійної роботи студентів передбачає використання деканатом низки механізмів, орієнтованих на забезпечення підготовки та видання відповідних матеріалів. До таких механізмів знову належать проведення занять та консультацій з викладачами, а також інструктивне висунення вимог до змісту методичних матеріалів та термінів їх підготовки, рецензування, погодження на засіданнях вченої чи методичної рад факультету або навчального закладу, надання допомоги кафедрам щодо централізованого видання методичних матеріалів та їх розміщення на навчальних сайтах чи в електронній бібліотеці закладу.

Організаційне питання забезпечення інфраструктурних та технічних умов самостійної навчальної діяльності вимагає від деканату запровадження таких механізмів, як підготовка навчальних кабінетів, придбання комп'ютерів, лабораторного обладнання, забезпечення можливості користування мережею Internet в усіх навчальних приміщеннях, вивчення відповідності бібліотечного фонду потребам спроектованих модулів самостійної роботи та його поповнення, реєстрація студентів на навчальних сайтах тощо.

Третя причина застосування деканатом управлінських механізмів полягає в необхідності створення умов для організації з боку викладачів та самоорганізації самими майбутніми юристами самостійної навчальної діяльності протягом семестру. Зокрема, моніторинг успішності виконання завдань самостійної роботи та загальної успішності студентів дозволяє з'ясувати актуальні недоліки в роботі окремих викладачів, навчальній діяльності певних студентів та функціонуванні всієї системи управління самостійною роботою. Механізмом, який частково забезпечить можливість для такого моніторингу, гарантуватиме відповідальність викладачів за організацію самостійної роботи, а студентів за її виконання, є, на нашу думку, впровадження єдиної електронної бази самостійної роботи. Вона має складатися з завдань самостійної роботи для всіх навчальних груп на кожний день та щодня оновлюватися викладачами. Доступність бази для студентів і сконцентрованість завдань у одному джерелі забезпечить сприятливі умови для успішної самоорганізації самостійної роботи. Механізмом регламентування діяльності викладача може бути документ, в якому визначаються його обов'язки щодо коментування завдань самостійної роботи на аудиторних заняттях, упорядкованого проведення консультацій, перевірки результатів самостійної навчальної діяльності. Стимулювальними механізмами мають виступати оцінювання проєктувальної та організаційної роботи викладача за певною методикою, а також впровадження системи заохочення, в тому числі, й обрахунку навчального навантаження науково-педагогічних працівників за управління самостійною роботою студентів. Певному динамічному зростанню

якості організації самостійної навчальної діяльності на факультеті сприятиме застосування такого механізму, як проведення семінарів для викладачів, на яких обговорюватиметься кращий досвід проектування та організації самостійної роботи. Як проведення семінарів для педагогів, так і моніторинг навчальної успішності студентів виконують ще й функцію зворотного зв'язку педагогів та майбутніх фахівців з працівниками деканату. Отримана інформація в ході реалізації цих механізмів є підставою для корегування управлінської діяльності, добору й упровадження чергових механізмів.

Механізми роботи зі студентами переслідують низку цілей. Першою з них є забезпечення сформованості навчальних умінь у майбутніх фахівців, особливо в першокурсників. Механізмами реалізації такої цілі є проведення спеціальних навчальних занять або, навіть, упровадження навчальних курсів, у яких розглядатимуться питання алгоритму підготовки до навчальних занять, методик опрацювання навчальної літератури, підготовки письмових робіт тощо. Друга ціль полягає в допомозі студентам, які мають низькі результати успішності. Відповідними механізмами реалізації такої роботи є допомога в плануванні самостійної навчальної діяльності, організації для них додаткових консультацій у викладачів, розробка індивідуальних графіків виконання завдань, особливо, якщо вони потребують значного обсягу часу на виконання тощо. Ціль забезпечення стимулювання студентів у виконанні завдань самостійної роботи може бути досягнутою через упровадження такого механізму, як щомісячне проведення зборів з навчальними групами, на яких підбиватимуться підсумки навчальних досягнень студентів, встановлюватимуться індивідуальні й колективні завдання опанування навчальними дисциплінами. На таких зборах важливою є можливість викладення студентами свого бачення причин та обставин недоліків у здійсненні самостійної навчальної діяльності, зокрема через реалізацію таких прийомів як самоаналіз та самооцінка. На такі збори доцільно запрошувати викладачів, які зазначатимуть своє бачення причин недостатніх навчальних результатів та на місці разом із керівниками факультету й студентами

напрацьовуватимуть певні кроки щодо подальшої організації вивчення навчальної дисципліни.

Четвертою причиною, яка спонукає деканат до пошуку та реалізації управлінських механізмів у своїй діяльності, є потреба факультету в самоорганізації щодо управління самостійною роботою студентів. Тому актуальними механізмами є розподіл повноважень між працівниками деканату та структурами управління факультету – деканом, його заступниками, методистами, в навчальних закладах військового типу – курсовими офіцерами, а також вченою та методичною радами факультету. За кожним із працівників мають бути закріплені посадові обов'язки, а за колективними органами прийняття рішень – статутні повноваження щодо регулювання організації самостійної роботи на факультеті. Інший механізм полягає в плануванні роботи як факультету в цілому, так і окремих його працівників терміном не менше ніж на семестр, тобто на строк реалізації повного циклу викладання навчальної дисципліни та, відповідно, управління самостійною роботою студентів. Наступним механізмом є проведення самоаналізу роботи та підведення підсумків управління самостійною навчальною діяльністю студентів за підсумками кожного семестру. Критеріями самоаналізу можуть бути цілісність та якість роботи окремих працівників у відповідності до посадових обов'язків, їх компетентність щодо поточного стану функціонування самостійної роботи, здатності до реагування на ситуації, коли викладачі чи студенти не виконують власних функцій та ін. Підведення підсумків має стосуватися таких аспектів, як показники успішності студентів, стан та якість розроблених на кафедрах проектів самостійної роботи, наявність методичних матеріалів до здійснення самостійної навчальної діяльності з кожної навчальної дисципліни, стан комунікації між викладачами і студентами тощо. Можливим є вироблення загальної методики оцінювання якості управління самостійною роботою майбутніх фахівців на факультеті, до якої належатимуть як показники реалізації зазначених у цій роботі механізмів, так і показники роботи кафедр і студентів, які разом із деканатом складають цілісний колектив факультету.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Таким чином, у даній роботі розглянута сукупність механізмів, які має використовувати деканат при управлінні самостійною роботою майбутніх юристів. Окремі групи механізмів обумовлені чотирма причинами їх застосування – наявністю вимог до змісту підготовки юристів, необхідністю попередньої підготовки факультету і кафедр до організації самостійної навчальної роботи студентів протягом навчального року, організації діяльності кафедр і студентів у ході семестру та потребою деканату у самоорганізації. Отримані результати необхідні для встановлення механізмів управління самостійною роботою студентів юридичних спеціальностей на рівні закладу та встановленні посадових обов'язків працівників деканату.

Джерела та література

1. Королева И.Б. Понятие и структура механизма управления продолжительностью жилищного инвестиционно-строительного цикла / И.Б. Королева // Проблемы и перспективы экономики и управления: материалы междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, апрель 2012 г.). – СПб.: Реноме, 2012. – С. 47-50.
2. Кучерявий А.О., Балко М.В. Основи самостійної навчальної діяльності : навч. посіб. / А.О. Кучерявий, М.В. Балко. – Донецьк: ДЮІ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2010. – 200 с.
3. Новиков Д.А. Управление проектами: организационные механизмы : учеб. пособие / Д.А. Новиков. – М.: ПМСОФТ, 2007. – 140 с.
4. Солдатенко М.М. Теорія і практика самостійної пізнавальної діяльності : Монографія / М.М. Солдатенко. – К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2006. – 198 с.
5. Управление факультетом : Учебник / Под ред. С.Д. Резника. – М.: ИНФРА-М, 2012. – 695 с.
6. Юридическая педагогика : Учебник для студентов вузов / за ред. В.Я. Кикотя, А.М. Столяренко. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. – 895 с.

Кучерявий А.А. Механизм управления самостоятельной работой будущих юристов в деятельности деканата

Самостоятельная работа студентов становится все более востребованной в учебном процессе высшей школы. Ее возможности могут быть расширены за счет увеличения

эффективности системы управления самостоятельной работой студентов. Эта ситуация характерна и для подготовки юристов. Определено понятие «механизм управления самостоятельной работой студентов юридических специальностей». Обозначена особенность механизмов управления деканата в обеспечении реализации проектирования и организации самостоятельной работы будущих юристов, учебно-организационных условий ее выполнения. Указан перечень причин, которые определяют объективные потребности использования механизмов. Первой причиной является наличие требований к содержанию подготовки юристов. Вторая причина состоит в необходимости проведения кафедрами и деканатом подготовительной работы на содержательном, методическом и организационном уровнях. Третьей причиной использования деканатом управленческих механизмов является необходимость создания условий для организации преподавателями и самоорганизации студентами самостоятельной учебной деятельности в течение семестра. Четвертая причина обусловлена потребностью факультета в самоорганизации. К каждой причине приведены соответствующие механизмы управления.

Ключевые слова: механизмы, деканат, управление, студенты юридических специальностей, самостоятельная работа.

Kucheryaviy A.O. The Management Mechanism of Dean's Office by Future Lawyers' Self-Learning Work

Students' self-learning work is becoming more popular in educational process of higher school. Its capacity can be expanded by increasing the effectiveness of the management system of students' self-learning work. This situation is characteristic and for the training of lawyers. The notion of *Management mechanism by law students' self-learning work* is defined. A feature of management mechanisms of dean's office in providing of the realization of designing and organization of future lawyers' self-learning work and educational-organizational terms for its implementation is marked. The list of reasons that determine the objective necessities of use of mechanisms is indicated. The first reason is a presence of requirements to the content of the training of lawyers. The second reason is necessity of realization of preparatory work by faculty's departments and dean's office on the substantial, methodical and organizational levels. The third reason to use of management mechanisms by dean's office is the need to create of conditions for the organization by educators and self-organization by students the self-learning activity during a semester. The fourth reason is caused by self-organizational need of the faculty. Appropriate management mechanisms are given to each reason.

Keywords: mechanisms, Dean's office, management, law students, self-learning work.